

Весна З. ДИЦКОВ*
Универзитет у Београду
Филолошки факултет

Оригинални научни рад
Примљен: 28. 11. 2016.
Прихваћен: 10. 02. 2017.

ИСИДОРА СЕКУЛИЋ О ШПАНСКОЈ КЊИЖЕВНОСТИ И КУЛТУРИ

Књижевни опус Исидоре Секулић, богат и динамичан, како у погледу тематске разноврсности тако и жанровске хетерогености, не подлеже уобичајеним хронолошким класификацијама, нити доминантним поетикама. Превазилазећи оквире појединих књижевних покрета и токова, целокупно стваралаштво ове списатељице почива на синтези различитих дихотомија: универзално–локално, интелектуално–интимистичко, космополитско–национално. Исидора Секулић заузима јединствено место у српској књижевности по свом особеном сензибилитету, негованом стилу, истанчаним естетичким мерилима и, надамсе, по изузетној ерудицији која прожима сва њена дела, а нарочито долази до изражаја у есејима. Током прве половине XX века, шпанска књижевност и култура нису биле заступљене у довољној мери на српском језичком подручју, те су есејистички прилози Исидоре Секулић посвећени овој тематици, премда малобројни, у знатној мери допринели уобличавању књижевног укуса наших читалаца. Специфична комбинација Исидорине изоштрене психолошке интроспекције и свеобухватне перцепције збивања у култури и уметности, особито у књижевности, како на домаћој тако и на иностраној сцени, која представља главну одлику Исидориног есејистичког дискурса, а самим тиме и поменутих огледа, чини главно поље нашег интересовања и тумачења у овом раду, у којем ћемо, такође, анализирати и друга маркантна стилска својства датих текстова.

Кључне речи: Исидора Секулић, српска књижевност, шпанска књижевност, Сервантес, шпанска музика, есеј, рецепција, превод, XX век.

Исидора Секулић (1877–1958) се сматра једним од утемељивача и најзначајнијих представника модерне српске есејистичке прозе. Огледи чине највећи део њене књижевне заоставштине. Исидорини есеји се крећу „[...] на граници критичке и имагинативне прозе, час анализа а час високо литеарна евокација живота” (Христић 1994: 103–104). Основна одлика по којој се ове творевине издвајају из целокупног корпуса српске есејистике је изразита мисаоност као „[...] јединствена творачка потка и енергија пружена и дејствена у свима облицима и структурама разнородног књижевног дела

* vesna.dickov@fil.bg.ac.rs

Исидоре Секулић. То је суштаство њене особености” (Новаковић 1985: 337). Посебну пажњу такође завређује префињен језички израз који краси Исидорин есејистички дискурс:

Прецизан и каһиперан у својим слабиим тренуцима, сублиман и сугестиван у својим бољим и најбољим моментима, њен језик истиче се нарочито синтаксом: реченица је ’брижна’, стално ритмички напета да не затвори мисао у неки систем, озбиљна инверзијама, у сталном напору да необично задржи поред обичног, иреално поред реалног; у напору да остави отворене путеве за шире разумевање битних ствари и проблема. Ти напори су оставили два запажена трага и у њеном језику: архаичан је по својим чежњама, савремен је својим радом, архаичан је инвокацијама, неким својим басмичним таласањем, патетичним дивљењем тајнама, митовима, херојима; савремен је спонтаним радом у самој мисли, у самом писању, са инцидентима који раскривају неке видове бића и ствари и доприносе новом полету рада и језика у мисли. У њеним најбољим есејима не примећују се одвојено ова два вида њеног језика: савремени прима импулсе од архаичног, архаични је преобразен у савремени вид језика (Леовац 1995: 106).

У својој разбарушеној интелектуалној свестраности, Исидора Секулић се на махове дотицала и шпанске књижевности и културе, а есеји који су настали као производ овог њеног интересовања чине предмет нашег изучавања.

Први прилог Исидоре Секулић (2002а) о шпанској књижевности је есеј „Белешке уз читање: Сервантес”, штампан првобитно у *Зборнику* који је у част Богдана Поповића објавила у Београду 1929. године Издавачка књижевница Геце Кона. За Исидору, дон Кихот је не само „комичан јунак”, „трагичан јунак” и „сума свих Сервантесових протагониста”, него првенствено „студија нарочите жеђи за славом”. Већ на почетку есеја, ауторка подробно развија ову тезу која представља идејну осовину њеног свеколиког размишљања о Дон Кихоту и његовом творцу:

Жеђ за славом – такав утисак добија човек кад прочита скоро све што је Сервантес написао – то је једино што је у материјалном животу изнад јада и јадила и јаче од јада и од јадила, и оно једино што, удружено с маштом, диже овај свет и живот из горег у боље.

Жеђ за славом и машта иду заједно, и од њихових квалитета и међусобних односа зависи категорија и пластика човека који их носи, а такође и оног што тај човек ради и ствара (Секулић 2002а: 84–85).

Стога, читаоца не изненађује што се Исидора даље у тексту усредсређује управо на личност самог писца, односно на свој субјективни утисак о Сервантесу, којега представља користећи необичне епитете и луцидно формулисано поређење:

Сервантес је био горак и таман као лист мандрагоре, од које се тврдо и дуго спава и снева, или полуди. Сервантес је био, и јесте, песник са огромном маштом, која је непрестано саму себе доживљавала, сама се са собом борила и носила, сама себе поново рађала све сличнијом себи. Сервантес је био творац с безмерном жеђу за славом... (Секулић 2002а: 85).

Сервантес је био, по Исидори Секулић, човек дантеовске судбине: „гоњен, мучен, срамоћен, непознат”; зато његово најпознатије дело *Велеумни племић Дон Кихот од Манче* пореди са Дантеовом *Комедијом*, и налази да се Сервантесов роман, поред сличности која се огледа у „основном плану

и ширини обухватања”, разликује од „многољудне *Комедије* по сажимању животне концепције у две жиже – дон Кихота и Санча”. Анализирајући главне јунаке Сервантесовог романа, ауторка се враћа на тезу изнету на почетку есеја: „Дон Кихот не може више да живи у заносу, види илузију, не жели славу, и он зато није више јунак, реформатор, спаситељ, љубавник. Још више, али не може више из жеђи за славом да каже: *Yo sé quién soy*, ја знам ко сам” (Секулић 2002а: 85). Имајући у виду да дон Кихотова „жеђ” за славом потиче из оног што је у њему човечно и универзално, дакле из врлине”, Исидора Секулић истиче да овај Сервантесов јунак, слично неким протагонистима из дела Достојевског:

[...] живи један виши и племенити живот скоро сасвим лишен интелекта; самилост, нерв, деликатност, машта и опет машта крећу његову од самих слика састављену рефлексију и вољу – он не осећа бројку математски – и крећу их с таквом снагом и истрајношћу, да дон Кихот све без разлике, људе и ситуације, диже на степен на којем живи потреба чуда, жртве и славе, где слава није илузија, где дакле нема дезилузије, и активност је неморна (Секулић 2002а: 86).

Размишљајући о општим аспектима феномена жеђи за славом како у појавном, материјалном свету тако и у свету маште, ауторка есеја долази до закључка да се Сервантес у *Дон Кихоту* бавио случајем „велике и праве уметничке маште без себичне уметничке сујете”, тј. случајем „жеђи за славом без жеђи за срећом.” Захваљујући својој блиставој ерудицији, Исидора с лакоћом наставља да развија ову тезу, прво са освртом на знамените писце (Гете, Милтон) и војсковође (Велингтон, Нелсон) из прошлости, а затим поредећи особине дон Кихота са карактерним својствима главног јунака Сервантесове комедије *Педро де Урдемалас* (*Pedro de Urdemalas*), те указује на квалитативну разлику која постоји међу њима и суштински се огледа у томе да је дон Кихот сâм по себи „машта као таква”, док је Педро глумац, „репродуктивна уметност” и сан, односно:

Машта Педрова није праћена врлином; његова жеђ за славом се утољава; он силази у паркет међу критичаре комедије. Док Кихот се не буди; он је преживео смрт своје маште само толико колико да свисне због ње. Да је могао поново промаштати, устао би, служио би слави до данашњег дана (Секулић 2002а: 89).

Исидорин есеј о Сервантесу је цео прожет зналачки одабраним поређењима и ефектним контрастима; у том маниру, ауторка своје белешке уз читање *Дон Кихота* приводи крају, предочавајући да управо „стврднута и охлађена форма живота, лешина витештва”, оваплоћена у лику дон Кихота, као контрапункт Санчу који је приказан као оличење живота, „стварност, месо и крв” представља осу наративних идентитета главних јунака овог романа, спојених у нераскидиву симбиозу:

Недељив је од дон Кихота Санчо, доиста, али не толико због рељефа уметности, колико из много дубљег разлога. Сервантес нам је открио тај разлог. Ко је близу пришао провидном витезу од сени и маште, видео је чудо: видео како се линија која води у трагедију, и која се у уметности обично прекида кад се догађаји дигну до трагедије – видео је како је Сервантес ту линију пребацио и с ону страну трагедије. По несрећи или ограничениости и

највећих и највећег, с оне стране трагедије опет Санчо чека јунака у којем и врлина жеђа за славом, поред велике маште (Секулић 2002а: 89–90).

Исидора Секулић је била сарадник *Српског књижевног гласника* пуне три деценије, односно од 1910. године до почетка Другог светског рата. Њена ангажованост у овом часопису потекла је у време када га је уређивао (1905–1914) Јован Скерлић. „Појавила се понеки пут, посредно опонентно Скерлићевим погледима на књижевност. Иступала је као индивидуалист, писац свој, не као ђак и као адепт” (Глигорић 1970: 105). У старој *Гласничковој* серији (фебруар 1901–јул 1914), изашло је тек десет Исидориних прилога, од којих већина (осам) припада њеној својеврсној прози, док је као књижевни критичар и есејиста, у том раздобљу ова ауторка остварила знатно плоднију сарадњу са часописима *Бранково коло* и *Босанска вила* (Петров 1989: 296). Међутим, у новој серији *Српског књижевног гласника* (септембар 1920–април 1941), са променом уређивачке политике, долази већ од првог броја до квалитативног скока и у деловању Исидоре Секулић, која је током двадесет година оставила изузетно значајан траг, по речима Александра Петрова, као „један потпуно зрео и самосвестан књижевни есејиста и критичар” (1989: 304). Управо у обновљеном *Гласнику*, нашли су се и одједи Исидориног интересовања за шпанску књижевност и културу.

Исидора Секулић је објавила 1930. године у *Српском књижевном гласнику*, у рубрици „Огледи и расправе”, „Белешку” о Светом Августину, поводом годишњице смрти овог средњевековног писца и теолога, пореклом из Алжира (Секулић 1930а). Исидорино интересовање за хришћанску религијску филозофију и мистични антропоцентризам, које почиње да се буди двадесетих година прошлог века, било је више етичког но спиритуалног типа (Палавестра 2008: 226). Говорећи о свецима уопште, ауторка пореди свеце из доба раног хришћанства са онима из средњег века:

Прве хришћанске свеце не би требало сликати као свеце. То су били мисионари и борци. Светаштво је заправо појава Средњег века, када су вера и црква стајале већ изидане и моћне, кад су мистици могли тонати у контемплацију, екстазу и 'незнање', заштићени зидовима и ауторитетом цркве, руковођени одређеним регулама, инспирисани славним традицијама монашких редова (Секулић 1930а: 359).

У том смислу, Свети Хуан де ла Круз (San Juan de la Cruz, 1542–1591), један од најзначајнијих шпанских мистичара „[...] могао је већ направити синтезу религиозне филозофије и светаштва у свега неколико стихова:

Не знајући куда, ушао сам у тишину,
И ту сам остао пун незнања
Изнад сваког знања,

јер су пре његових стихова ту синтезу спремале читаве библиотеке радова и пуно небо светаца” (Секулић 1930а: 359). Стихови које је Исидора у преводу цитирала преузети су из песме Светог Хуана де ла Круса „*Coplas sobre un éxtasis de alta contemplación*” („**Песма о екстази дубоког размишљања**”) и на најбољи начин илуструју суштину мистичног заноса овог шпанског пес-

ника који је тридесетих година прошлог века био потпуно непознат у Србији. Тако је Исидора кратком опаском о Светом Хуану, коју је дала у оквиру свог есеја о Светом Августину, начинила својеврстан микро-пробој хоризонта очекивања *Гласникових* читалаца када је у питању шпанска мистична књижевност, која се – атипично у односу на друге европске земље где је ова врста литературе била карактеристична за Средњи век – појавила, развила и угасила у доба ренесансе.

Други прилог Исидоре Секулић, штампан у *Српском књижевном гласнику*, који упућује на њену заокупљеност Шпанијом, објављен је такође 1930. године, али у рубрици „Музички преглед” под насловом „Једна лаичка белешка после концерта Хуана Манена” (Секулић 1930б) и представља једини текст из обе *Гласникове* серије посвећен шпанској музици уопште. У овом есеју, изразито импресионистичког карактера, Исидора је забележила своје утиске о шпанском виолинисту Хуану Манену (Juan Manén, 1883–1971) након његовог концерта одржаног у Београду. Видевши у уметности „највиши израз духовности, једини облик делатности у којем човек може надрасти ограниченост властите егзистенције” (Деретић 2011: 1015), ауторка се не задржава толико на самом концепту изведеног музичког репертоара, колико тежи да искаже духовно стање публике током концерта:

Тонови Маненове свирке имају унутрашњу вредност. Тај човек свира не са напором да интерпретира, него да проспе звучни резултат раније пређених, сложених операција, од којих нема више ни трага. Не осећа се генеза; не развијају се разнолике способности које такав уметник мора имати; нема слушалац о чему да говори и пише... Доживело се чудо да је тај велики уметник очистио простор од свега, да би га свег испунио сонорношћу и тајним животом свирке. Цела дворана је била празна. Сви смо се концентрисали у неегзистенције личне и материјалне, и простор је држао тонове највише и најтише до последњег трептаја (Секулић 1930б: 621–622).

Једна од основних одлика Исидориног есејистичког дискурса садржана у трансформацији почетног предмета њеног интересовања, које може бити усмерено најчешће према поједином уметнику и/или његовом делу, у непосредни повод за урањање у сопствене интимистичке осећаје и метафизичке контемплације, испољена је и у есеју о концерту Хуана Манена:

Те вечери у нама се појачала ваздашња нада да човеку, вероватно и свему у васелени, на разне начине – нису отказана достизања савршенства која воде у преображења духовна од битних значења. Ми верујемо да се то постижава концентрацијом, све јачом и даљом, у већ достигнутом стањима изузетне природе, а под упливом уметности, религије, науке; пре свега под упливом музике. Ако пред појединца, или збор људи који тој концентрацији теже, стане неко ко је већ далеко отишао у том усредсређењу, и уједно је и врло даровит у некој области, чуда се дешавају; кроз савршенство промичу људи.

Виолина Хуана Манена је чудо. Затегнута жица на инструменту је симбол могућности савршенства. Симбол концентрације за савршенство (Секулић 1930б: 622).

Непосредни Исидорини утисци лако прерастају у искрени хвалоспев изречен у заносу доживљених емоција, те је Маненова виртуозност као „звучна паукова мрежа” учинила да цела дворана чује „како се горе поје”. Међутим, ове топле, сугестивне Исидорине речи о Хуану Манену, нису наилазиле увек на одобравање потоње стручне критике:

Ни из оних њених констатација о интерпретацији уметника не може се, додуше, стећи у музичком смислу права слика, јер њен доживљај концерта је тако екстатичан да је немерљив егзактном музичком терминологијом. Тај у еуфоричном заносу написан текст иде чак до визија и поређења са анђеоским појањем! Неретко је она – као и овде када је у питању Манен – придавала уметнику извођачу магијску моћ.

Да ли је, при том, у силном заносу превидела или није знала да позната, парадно виртуозна композиција *Пчела*, којом се она на овом концерту одушевљавала, није од великог аустријског мајстора Франца Шуберта него од минорног немачког музичара истог имена и презимена? Додуше, сама је у наслову написала 'једна лаичка белешка'... (Ђурић-Клајн 1986: 87–88).

Говорећи о Исидорином спорадичном писању о музици, Стана Ђурић Клајн (1986: 93), ипак, признаје да ови написи, иако не могу послужити као уџбеник, представљају штиво које надахњује многе генерације младих читалаца, шире њихова знања и доказују „колико је свестрана, колико зналац, колико осећајно биће, колико је увек спремна била да се одушеви великом уметничком креацијом Исидора Секулић.”

Исидора Секулић се књижевно формирала у време када је у Европи преовлађивао утицај модернизма, а потом је и сама постала у нашој средини врстан „тумач, помагач и катализатор модернистичке поезике” (Палавестра 2008: 224). Не бежећи од стварности и пратећи судбину свога народа, Исидора је „истовремено, затварала очи да би у себи пронашла другачији свет. Модернисти с почетка века нису ни у ком случају занемаривали објективни свет, али су проширили појам истине укључивши у њега и саме себе” (Пековић 2009: 76). Враћање прошлости, нарочито далекој (средњи век) како у погледу одабраних тематских поља тако и у погледу употребе метричких облика, представља једну од главних одлика модернизма у шпанској књижевности, који је Исидора познавала читајући преводе дела шпанских аутора на француски језик.

Есеј „Две арапско-шпанске касиде” (Секулић 2002б), написан 1947. године, Исидора је посветила касиди (*casida*), песничкој врсти пореклом из преисламске арапске поезије, која је на Иберијско полуострво пренета током вишевековне доминације (711–1492) Арапа у средњем веку, а касније је поново актуализована захваљујући интересовању шпанских модернистичких песника.

Ауторка оглед започиње опаском о културолошком прожимању Арапа и Шпанаца које се одвијало у архитектури, музици, језику и поезији, а највише је било изражено на тлу Андалузије: „Ту, нарочито у Севилији, Кордоби и Гранади, сродили су се они који су били врели и грозничави од пустиње и жеђи, и они који су били врели и грозничави од раскоши и изобиља” (Секулић 2002б: 49). Захваљујући својој ерудицији, Исидора издваја неке од најупечатљивијих примера овог суживота из домена различитих врста уметности: „Познат модерни шпански песник Антонио Мачадо (није више жив) тумачио је своју природу, страст, таленат, и израз стихом да је у њему: *l'alma d'un Arabe espagnol*, 'душа једног шпанског Арабљанина'. Та је душа доиста и у музичарима Фаљи и Албенису, и такође у дивном песнику и драмском писцу, трагичном Гарсији Лорки” (Секулић 2002б: 49). Са делима Антонија Маћа-

да (Antonio Machado, 1875–1939) и Федерика Гарсија Лорке (Federico García Lorca, 1898–1936), двојице истакнутих Андалужанина који су у раној фази свога стваралаштва били верни модернистичком песничком изразу, а чији опуси у целости одражавају њихову дубоку склоност према традиционалном наслеђу и фолклорним елементима, Исидора Секулић се упознала посредством француских извора.

Касида је у есеју представљена као остатак „старе, оригиналне арапско-шпанске лирике” и дефинисана као „[...] мала лирска песмица с тешким задатком: фиксирати нешто што је баш врло пролазно, сагорева, нестаје за секунд, мења се нагло. Наравно, што је предмет невештаственији, слика треба да је чвршћа, солиднија, конкретнија” (Секулић 2002б: 49). Ауторка огледа наглашава да, упркос томе што су касиде „тананије”, постоје сродности између ове врсте песама и одређених творевина из наше „дивне, а мање знане” народне поезије, што илуструје следећим стиховима српског народног песника о јаду сестре која је изгубила сву браћу:

Навалите на земљу покојну.

Дигните јој брата најмлађега.

Од гроба му коња начините.

(Секулић 2002б: 49)

Исидора Секулић такође уочава могуће сличности између касиде и копле (*copla*), метричког облика који потиче из шпанског традиционалног песничког наслеђа, а често је заступљен у опусима Антонија Мањада и Федерика Гарсија Лорке:

Можда је неки далеки изданак касиде шпанска копла, мала лирска песмица, или идејица, духовита, топла, тужна, више народска, више уметничка, како кад. Али и од ње је далеко отскочила стара касида по некој, махнитој, жудној потреби: или изговорити песму или умрети (Секулић 2002б: 50).

Када жели да истакне најзначајније творце касида, са којима је ова песничка врста достигла „велики степен савршенства у идеји, слици, изразу и слику”, Исидора Секулић помиње два аутора: Бен Сара од Сантарена [sic! Ибн Сара од Сантарема (Ibn Sarah de Santarém, 1043–1123)], прозног писца и песника који је највећи део живота провео у Севиљи иако је рођен у Португалу и његовог савременика Бен Јафача од Алсире [sic! Ибн Јафаја од Алсире (Ibn Yafaya de Alcira, 1058–1138)], родом из шпанске покрајине Валенсије, познатог под надимком „Баштован” (*El Jardinero*) због изузетно успешних метафора флоралног карактера, творца посебне песничке школе и једног од најутуцајнијих песника на читавој маварској територији у време владавине Алморавида, када је у XI веку, достигавши врхунац своје моћи, ово царство обухватало већи део северозападне Африке и Пиринејског полуострва.

У наставку есеја, Исидора се представља и као преводилац две касиде чији је аутор Ибн Сара од Сантарема. Премда су ови преводи на српски језик

настали на основу енглеског превода Харолда Морланда (Harold Morland),¹ „који је преводио са арапског оригинала и умео сачувати сликове”, читајући поменуте стихове можемо приметити да Исидора није била нимало при-страсна када је изјавила: „Али и овако, без рима, преко два језика који нису расли ни у пустињи ни у Андалусији, осећа се, слуту се, лепота и моћ поезије која је још радила с чаробним штапићем” (Секулић 2002б: 50).

МЕТЕОР

Стражарница-звезда уходу спази, што дође
 Да по злу делу
 Крај вратница неба се скрије.
 И скочи на њега, путањом од ватре,

 И беше к’о јахач што букти
 А силан кас
 Му развеза турбан, и одви се
 За њим, дијамантом блиставо засут.

МАНГАЛО

Мангало нам ноћас за одбрану беше
 Кад скорпије зиме, у таму скривене,
 Уједати сташе.

 Заискри и плану,
 И одбаци ћебе широко и врело, да борама
 Нас скрије од лупешких ноката мраза.

 Окружисмо ватру к’о пехар да је
 Сјактавог вина, за сваког од нас да
 Гутне дубоко, и ништа не плати.

 Мангало ћуди има: сад добро нам хоће,
 Сад неће.
 К’о љута мајка: сад млеко нас доји,
 Сад полусите да спавамо тера.
 (Секулић 2002б: 50–51)

Интересовање Исидоре Секулић за шпанску књижевност и културу појавило се крајем треће деценије XX века. У раздобљу од двадесетак година (1929–1947), изашла су четири Исидорина есеја у којима је присутна ова тематика у врло широком дијапазону, који обухвата различите ауторе,

¹ Харолд Морланд је био енглески песник, преводилац и драмски писац; његов превод касида на енглески језик сачуван је у рукопису под насловом *Casidas – Arabic-Andalusian Poems Put into English Verse (Касиде – арапско-андалузијске песме преневане на енглески језик, 1947)*, који је потом штампан у облику књиге *Arabic-Andalusian Casidas (Арапско-андалузијске касиде, 1949)*.

раздобља и видове уметности: од књижевности до музике, односно од Сервантеса, мистичара, арапско-андалузијске средњовековне лирике и модерничких песника до виртуоза на виолини. Било да су у питању огледи посвећени у целости шпанским темама или да је реч о тексту у којем се парцијално дотичу поједини аспекти богате хиспанске културне баштине, Исидорин есејистички дискурс лако плени пажњу читалаца. „Чак и мање вредан текст постаје код ње значајан, пун смисла и подстицајан, јер у ономе што она говори није најважнији предмет о коме говори, него личност интерпретатора, његове идеје, вештина и стил” (Деретић 2011: 1017). Захваљујући својој изузетној ерудицији и непресушној интелектуалној радозналости, Исидора Секулић је дошла до значајних сазнања о шпанској књижевности посредним путем, уз помоћ извора доступних на француском и енглеском језику; есеји које је писала о шпанским уметницима и њиховим делима одликује снажна позитивистичка оријентација, брижљиво негован стил, мноштво асоцијација на основну тему, преплитање различитих идеја, склоност према метафизичким концепцијама, полемички тон и специфична лична запажања. Поред тога, у поменутих огледима Исидора се представила и као врстан преводилац одабраних стихова шпанских аутора из средњег века и ренесансе.

Иако Шпанија није заузимала као неке друге земље, пре свега Норвешка, истакнуто место на мапи интелектуалних преокупација Исидоре Секулић, неоспоран је значај њених малобројних есеја о шпанској књижевности и култури за уобличавање хоризонта очекивања наших читалаца током прве половине XX века, посебно имајући у виду доминантан утицај *Српског књижевног гласника*, на чијим страницама су објављена два од укупно четири Исидорина огледа посвећена овој тематици. Свежина и актуелност поменутих текстова није временом избледела, не само зато што омогућавају увид у српску есејистичку прозу тога доба, као и у рецепцију шпанске књижевности код нас, већ и стога што веродостојно одражавају књижевну мисао Исидоре Секулић. „То је писац који би, у читавој нашој књижевности поред Андрића једини, без сумње имао највише права да о такозваној инспирацији говори иронично и сухо скептично: она ју је надвладала и њоме овладала; баш стога траје и данас” (Лесковац 1977: 337).

ИЗВОРИ

- Секулић 1930а: И. Секулић, Белешка (о Светом Августину), Београд: *Српски књижевни гласник*, XXXI/5, 352–363.
- Секулић 1930б: И. Секулић, Једна лаичка белешка после концерта Хуана Мана, Београд: *Српски књижевни гласник*, XXXI/8, 620–622.
- Секулић 2002: И. Секулић, Белешке уз читање: Сервантес (1929), у: И. Секулић, *Светска књижевност*, књ. I, Нови Сад: Stylos, 84–90. (Прво издање

- у: *Зборник у част Богдана Поповића*, Београд: Издавачка књижарница Геце Кона, 1929, 212–215).
- Секулић 2002б: И. Секулић, *Две арапско-шпанске касиде*, у: И. Секулић, *Светска књижевност*, књ. I, Нови Сад: Stylos, 48–51.

ЛИТЕРАТУРА

- Глигорић 1970: В. Глигорић, *Сенке и снови*, Београд: Просвета, 105–132.
- Деретић 2011: Ј. Деретић, *Историја српске књижевности*, Зрењанин: Sezam Book, 1010–1017.
- Ђурић Клајн 1986: С. Ђурић Клајн, *Музички записи*, Београд: Вук Караџић, 77–93.
- Леовац 1995: С. Леовац, *Поезија и традиција: критички есеји о српској књижевности*, Београд: Српска књижевна задруга, 85–107.
- Лесковац 1977: М. Лесковац, *Баштина: чланци и огледи из српске књижевности*, Београд: Српска књижевна задруга, 335–343.
- Новаковић 1985: Б. Новаковић, *Вихорно раздобље: од Борисава Станковића до Александра Тишме*, Нови Сад: Матица српска, 337–347.
- Палавестра 2008: П. Палавестра, *Историја српске књижевне критике: 1768–2007*, књ. I, Нови Сад: Матица српска, 222–234.
- Пековић 2009: С. Пековић, *Исидорини ослонци*, Нови Сад: Академска књига.
- Петров 1989: А. Петров, Исидора Секулић као књижевни критичар *Српског књижевног гласника*, Нови Сад: *Зборник Матице српске за књижевност и језик*, XXXVII/2, 293–305.
- Христић 1994: Ј. Христић, *Есеји*, Нови Сад: Матица српска, 101–118.

Vesna Z. Dickov

ISIDORA SEKULIĆ SOBRE LA LITERATURA Y CULTURA ESPAÑOLAS

(Resumen)

La obra literaria de Isidora Sekulić, rica y dinámica tanto en diversidad temática como en la heterogeneidad de los géneros representados, no puede estar sujeta a las clasificaciones cronológicas comunes ni tampoco a las poéticas dominantes. Superando los marcos de los diferentes movimientos y corrientes literarios, el opúsculo entero de esta escritora se basa en la síntesis de varias dicotomías: universal-local, intelectual-intimista, cosmopolita-nacional. Isidora Sekulić ocupa un lugar único en la literatura serbia por su sensibilidad peculiar, estilo pulido, criterios estéticos sutiles y, sobre todo, por su erudición excepcional que impregna todas sus obras y especialmente se hace muy evidente en los ensayos. En el transcurso de la primera mitad del siglo XX, la literatura y cultura españolas no estaban presentes suficientemente en la región del idioma serbio por lo cual los ensayos de Isidora Sekulić, que estaban dedicados a dichos temas, contribuyeron de manera muy significativa a la formación del gusto literario de nuestros lectores. La combinación específica de una introspección psicológica aguda que la autora desarrolló dentro de sí misma y de su percepción integral de los acontecimientos en la cultura y

en el arte, especialmente en la literatura, ocurridos en ambas escenas – la serbia y la extranjera – que es la característica principal del discurso ensayístico de Isidora Sekulić y, por lo tanto, de los ensayos mencionados, representa el objeto principal de nuestro interés e interpretación en este trabajo, junto con otros rasgos estilísticos importantes de los textos en cuestión.